

25 Թէ Յիսուս ինքն տան*,
 ա՛յ, վ ելեր Յորդանան⁴, ի. պ. Ա.
 դեան մըկրտել:
 Կընք ||||| ուն*,
 ա՛յ, դըել իմ մըրգայ (°), ի. պ. Ա.
 30 մեր նոր թագաւոր:

ԿՈՐԻՆ, վարք Մաշտոցի. ուղղեալ եւ լուսարանեալ
 ի Գառնիկ Ֆնտգլեանէ: Երուսաղէմ, տպ. Ս.
 Յակոբեանց, 1930, 80 մեծ, էջ 10 + 101: Գիւնը՝
 1 տոլար:

Դժուարութիւնները, զորոնք կ'ընծայէ
 Կորին իւր քննադատներու առջեւ, էական
 մասով կը ծագին խանդարուած, եղծուած
 բնագրէն: 1833ին, երբ առաջին անգամ վե-
 նետիկի Մխիթարեանները հրատարակ կը
 հանէին Մաշտոցի վարքը, կը յայտարարէին.
 «Պատմութեանս այսօրիկ կրկին էին առ-
 մեզ անթուական եւ նօտրադէր օրինակը՝
 դադափարեալք ի հին եւ ի վաւերական օրի-
 նակաց, որ եւ չէին բնաւ ի վրիպակաց
 գերծ, յորոց զյայտնի թուեցեալսն մեզ ուղ-
 դեալ՝ ծանօթս տալով ստորեւ իջիցն, զայլսն
 յանձնեցաք ժամանակին»: Այս վերականգ-
 նուած օրինակն է որ շրջան կ'ընէ հրատար-
 ակի վրայ 100 տարիէ ի վեր, չորս անփո-
 փոխ տպագրութեամբ (Բ. տպ., 2 միւսնիւր, 1843.
 Գ. տպ., վենետիկ, 1894. Գ. տպ.,
 Տիգրիս, 1914):

Ա. տպագրութեան յիշած օրինակներն
 էին՝ 1. Նօտր, Տիրացու Գէորգ Պալատեց-
 ւոյ օրինակութեամբ: 2. «Նօտր բաղդա-
 տեալ ընդ օրինակի իրիք» (ա՛յսպէս): Նոյն
 Գ. Պալատեցւոյ օրինակէն ծագած են՝
 3. Էջմիածնի Թ. 131, էջ 59—94 (յամէ
 1781) եւ 4. Թ. 2682, էջ 12 (յամէ 1823):

Հնագոյն միակ ծանօթ օրինակը, որ
 մինչեւ այսօր քննութեան առնուած չէ, էջ-
 միածնի Թ. 2639, թղ. 541ա—63ա (յամէ
 1672), ձեռագիրն է: Ասոր կից՝ պէտք է
 յիշել նոյն Մատենադարանի մէկ ծառըն-
 տիրը, ուր պահուած է Մաշտոցի վարքը
 քաղուածաբար Կորինէն:

Ձեռագիրներէս զատ կը նպաստեն Կո-
 րինը վերականգնելու՝ Ագաթանգեղոսի եւ

⁴ Ձեռ. որդանիան:

Փ. Բիւզանդ, որոնց քով կը գտնուին բազ-
 մաթիւ հատուածներ, գրեթէ բառադարձ
 նոյն Կորեան հետ:

Հիմնուած այս ձեռագրական եւ մատե-
 նագրական աղբիւրներու վրայ փորձեց իւր
 նախնական կերպարանքի դարձնել Կորեան
 Մատենը հանգուցեալ Գալուստ Տէր-
 Մկրտչեան: Իր պատրաստած բնագիրը,
 որմէ հատուածներ տուած էր «Հայ գրերի
 1500ամեակի առթիւ» գրած իր յօդուածին
 մէջ (Արարատ, 1912, էջ 499—514), ինչ-
 պէս նաեւ Ագաթանգեղոսի քննական հրա-
 տարակութեան ծանօթութիւններու մէջ,
 լոյս չտեսաւ դժբախտաբար:

Այս պակասը այժմ կու դայ մասամբ
 լրացնել Գառնիկ Ֆնտգլեան, որ ծանօթ է
 Անահիտի եւ Սիւնի էջերու մէջ Կորեան
 նուիրած շահեկան յօդուածներով:

Ընդարձակ ներածութիւն մը, որ կը
 կանխէ բնագիրը, կը ջանայ լուսարանել
 կարգ մը հարցեր, որոնք յուզուած են Կո-
 րինի շուրջը, նկատմամբ հեղինակի անձին,
 գրութեան ժամանակին, լեզուին եւ ոճին,
 եւ Ագաթանգեղոսի հետ ունեցած աղերսին:

Բնագիրը, որ վայելուչ տպագրութեամբ
 կը ներկայացուի, ունի իւր բառաքննական,
 համեմատական եւ մեկնողական բաժինները,
 ուր նկատի կ'առնուին հեղինակին ոճաբա-
 նութիւնը ի համեմատութեան դարուն դա-
 սական հեղինակներու, եւ մասնաւորապէս
 ոճակից գրութիւններու հետ, կը լուսարա-
 նուին խրթնարանութիւնները, կը բացա-
 տրուին պատմական հարցերը եւն: Ուսմբ մը
 ծանօթութիւններու, որոնք առանձին բաժ-
 նով կցուած են բնագրին, կը վերլուծեն Կո-
 րինի մատենին հայոց խնդիրները:

Ձարմանարու արժանի է հրատարակչին
 ջանասիրութիւնը, որով կը պեղէ, կը քննէ
 մանրակրկիտ ամէն բան ու բան, եւ կ'ուղղէ
 եւ կը սրբազրէ, ուր կրած է բնագիրը խան-
 դարմունք:

Անշուշտ ոչ ամէն խանդարման վերա-
 հասու եղած է Ֆ. եւ ոչ ալ ամէն ուղղա-
 գրութիւն, զորոնք առաջարկած է, պիտի
 դանեն հաճութիւն ընթերցողի կողմէն:
 Կորին կը կարօտի դեռ երկար ուսումնա-
 սիրութեան: Եւ մակարերութեամբ կատա-
 րուած սրբագրութենէ աւելի հարկաւոր է
 ձեռագրական համեմատութեամբ վերա-

կանգնել բնագիրը: Բայց կը պահանջէ Կո-
 րին, Մաշտոցի այս սիրելի աշակերտը, որ
 քննադատը՝ իր գրելը սրելէ յառաջ, յատկէ
 միաբը, ըմբռնէ քաջ դասական լեզուի յատ-
 կութիւնները, խելահաս ըլլայ դասականնե-
 րու խորհելու կերպին, բառամթերքի պա-
 շարին բովանդակութեան եւն: Տգէտ օրինա-
 կողներ ոչ միայն խելաթիւրած են մտքերը,
 այլ եւ տուած են բառերուն այլանդակ կեր-
 պարանք, որոնք չեն կրնար Կորինի գրչին
 պատշաճիլ:

Ֆ. ամէն տեղ չէ անդրադարձած այս
 այլայլութիւններուն, նաեւ չէ կրցած օգ-
 տակարարապէս շահագործել մատենագրական
 կողանները, Ագաթանգեղոսի եւ Փաւստոսի
 մէջ, որոնք իրբեւ Ե. դարու՝ ժամանակա-
 կից աղբիւրներ, այնքան հարազատ գոյնով
 պահպանած են Կորինեան հատուածներ:

Թէ այս հատուածները ուղղակի Կո-
 րինէն առնուած են, եւ թէ առ հասարակ
 ի՞նչ է Կորինի աղերսը Ագաթանգեղոսի եւ
 Փ. Բիւզանդի, ինչպէս նաեւ Մակարայեցւոց
 գրքերու եւ Եւթաղեան մատենագրութեան
 թարգմանչի հետ, հարցեր են, որոնք երկար
 դրաղցուցած են բանասէրները, իր կարգին
 Ֆ.: Նորայր Բիւզանդացւոյ տեսութիւնը կա-
 րելի չէ ձեռքէ հանել անմիաս: Կորին իւր
 ինքնայատուկ ոճաբանութեամբ սերտ կա-
 պակցութեան մէջ է վերոյիշեալ մատենա-
 գիրներու հետ: Ընդարձակ եւ մանր հա-
 տուածները, որոնք նոյնութեամբ կը տես-
 նուին Կորինի, Ագաթանգեղոսի եւ Փաւստո-
 սի մէջ, ինձ կը թուի թէ մի եւ նոյն հեղի-
 նակի, յանուանէ Կորինի գրչին են. որ
 մի եւ նոյն ժամանակ ձեռքի տակ ունենալով
 երեք գրութիւններու նոր խմբագրութիւն մը,
 գետեղած է զանոնք հաւասարապէս միոյն
 եւ միւսին մէջ, իրբեւ պատրաստի մտքեր,
 վերջին խմբագրութեան ժամանակ որոշելու
 անոնց իսկական տեղը: Անշուշտ երեք գրու-
 թիւններու հեղինակներու ալ — եթէ ենթա-
 դրենք վայրկեան մը տարբեր անձեր — չէր
 պակասեր ոչ բառապաշար եւ ոչ ալ միտք,
 կարօտելու համար ուրիշի մը գաստանի
 պտուղներուն: Եւ սակայն եթէ թոյլ տուած
 են իրենց բառական փոխառութիւններ, կար-
 հոն մեզի անծանօթ խորհուրդ: Կան հա-
 տուածներ, որոնք Մաշտոցի վարքին մէջ
 եկամբու կ'երեւան, եւ կան ուրիշներ, որոնք

անկէ փոխ առնուած կը թուին: Աւելի լայն
 տեղոյ կը պատշաճի այս խնդրոյն լուծումը:

Ձեմ կրնար — Կորեան լեզուն եւ ոճը
 նկատի առնելով — համաձայն ըլլալ Ֆ. ի
 յայնմ, թէ Կորին «չի դանդաղիր ոտնակոխ
 ընելու քերականական կանոն»: Ինչպէս ա-
 մէն հեղինակէ, նոյնպէս Կորինէն պիտի
 պահանջուի ճշգրիտ հետեւութիւն քերակա-
 նական կանոններու, որոնք միաժամանակ
 ուղիղ տրամաբանութեան կանոններն են: Եւ
 եթէ կան բնագրին մէջ այս կանոններէն օձ-
 տող կէտեր, անոնք ոչ թէ հեղինակին, այլ
 ընդօրինակողներու անմտութեան պէտք է
 վերագրուին: Ինչ ինչ այսպիսի անկանոնու-
 թիւններ վեր հանած է Ֆ. ինքնին եւ ուղղած
 է: Գիշ մ'աւելի ուշադիր ընթերցում պիտի
 բերէր երեւան ուրիշ շատ աւելի կարեւոր ա-
 դաւարումներ, որոնք նոյնպէս պէտք է ուղ-
 դուին: Իմ ուղղումները կը ներկայացնեմ
 առաջարկութեան ձեւով, թողով անոնց վրայ
 վերջին դատաստանը հմտագոյններու: Նկա-
 տի ունիմ հոս միայն Յառաջարանը:

տող 3. «նորգատուր շորհ» = «նորա-
 տուր շորհ», ինչպէս ունի Ագաթանգեղոս:
 Դասական մատենագրութեան անծանօթ է
 նորգ-ով բարդութիւն:

տ. 13. «ուստի եւ իմ մասնաւոր աշա-
 կերտութեան վիճակ առեալ» = «աշխատու-
 քեան վիճակ առեալ», ինչպէս կը պահանջէ
 իմաստը, որովհետեւ խօսքը հրամանին
 յանձնառութեան վրայ է:

տ. 14. «անաչառ հրամանին հասելոյ»
 = «յանաչառ հրամանէն հ.»:

տ. 17. «երկախառնել ընդ մեզ աղօթիւք
 յանձնարարութեան» = «հոգեխառն սնրնդով
 եւ աղօթիւք յանձն արարեալ զմեզ», ոչ եր-
 կախառնել եւ ոչ յանձնարարութիւն դասա-
 կան են: Հոգեխառն տես Ագաթ. 101, 138,
 186 եւ Հանդ. Ա. մ. ս., 1924, էջ 354—355:

տ. 21. «եւ արդ առեալ նախարանես-
 ցուք» = «եւ արդ աւն առեալ նախ ցայն
 ցուցցուք» (կամ ասացուք): Նախարանես-
 ցուք խժալուր պիտի հնչէր դասականներու
 աւանջին:

տ. 26. բարեխորհեալ = բարի խորհեալ
 աւելի համապատասխան պիտի ըլլար դասա-
 կան ճաշակին, ինչպէս կ'առաջարկէր կար-
 դալ նաեւ Ն. Բիւզանդացի:

տ. 30. «այլ եւ աստէն իսկ կանխապոյն»,
 զի անցաւ ժամանակօքս մատենապատում

